

KVALITETSBILAGA

ÅSUB Översikter och indikatorer 2023:4 Förtroendevalda, jämställdhet och den politiska vardagen på Åland våren 2023

Undersökningens metod och genomförande

Enkäten gjordes i två skilda utföranden, en mer anpassad till lagting/regering och en till kommunpolitiker. Inspiration till frågorna hämtades från motsvarande undersökningar i Sverige (Jämställdheten i riksdagen – en enkätstudie, 2016) och i Finland (Jämställdheten i riksdagen, 2019). I frågor med skala valde vi att använda en elvagradig skala 010 (så som i den svenska undersökningen), eftersom analyser om reliabilitet och validitet har visat att breda skalor ofta presterar förhållandevis bättre än smala skalor¹.

I enkäten användes begreppet ”uppdrag” för båda grupperna och betonades erfarenheterna från ”den senaste mandatperioden”.

Länken till enkäterna sändes ut via e-postmeddelanden till samtliga 354 förtroendevalda på Åland.

E-postadresserna till de kommunalt förtroendevalda samlades in av kommunerna via säker uppgiftslämning. Två personer fick ett personligt brev per post med länkadressen på papper på grund av att personerna inte hade en tillgänglig e-postadress.

Eftersom det framkom att det första utskicket till kommunernas förtroendevalda inte gått fram till samtliga mottagare, försäkrades framkomligheten i fortsättningen genom att gruppera mottagarna i mindre grupper (cirka 50 mottagare per utskick) och genom att begära ”Leveranskvitto”. Alla e-postmeddelanden gick ut som hemlig kopia och följer därmed de riktlinjer som ÅSUB har för sin personuppgiftspolicy.

E-postadresserna till lagtinget skapades genom uppgifter som var införda i lagting/minister-e-postlistorna i slutet av februari-t o m mitten av mars 2023. Det visade sig att några förtroendevalda hade två olika e-postadresser, och en adress var felaktig. En person meddelade att hen inte vill delta i undersökningen.

Den slutliga målpopulationen består efter korrigeringsarna av 353 förtroendevalda på Åland.

Två påminnelser till lagting/ministrar och tre till de kommunalt förtroendevalda sändes ut via e-post till samtliga mottagare. Länken i det personliga e-postmeddelandet var gemensam för alla inom respektive grupp och alla inom respektive grupp fick samtliga påminnelser. Insamlingen var totalt anonym.

¹ Se mera på Frågor och svar om frågekonstruktion i enkät- och intervjuundersökningar, 2016.

Föreliggande undersökningen är en totalundersökning, det vill säga att varje invald eller utsedd ledamot fick en inbjudan att delta. Totalt 236 svar lämnades in via en elektronisk enkät, 27 från lagtingsledamöter och ministrar samt 209 från förtroendevalda i de åländska kommunerna.

Ett svar registrerades två gånger i E-tjänster – identiskt och skickat samma minut. Datafelet upptäcktes och åtgärdades.

Undersökningens svarsprocent för lagtinget och landskapsregeringen blev 73,0 procent och för kommunens förtroendevalda i fullmäktige och styrelse 66,1 procent. Undersökningens totala svarsprocent landade på 66,9 procent, avrundat till 67 procent.

Av lagtingsledamöter och ministrar svarade åtta kvinnor och 19 män av 37 i målgruppen. Andelen svarande kvinnor och män motsvarar 30–70 procent och överensstämmer med valresultatet 2019 gällande andelen kvinnliga och manliga förtroendevalda.

Fördelning i nuvarande parlament mars 2023 var 7 kvinnor och 23 män, varvid andelen kvinnor i Ålands lagting sjunkit till 23 procent². Fördelningen bland ministrarna mars 2023 var tre kvinnor och fyra män, det vill säga kvinnor utgjorde 43 procent och män 57 procent.

Två personer hade inte uppgivit sin ålder och finns inte med i de figurer som visar en åldersfiltrering.

För att säkra anonymiseringen slår vi ihop alla kvinnor och alla män i vissa frågor.

Vissa av undersökningens frågor gav möjlighet till öppna svar och kommentarer. Ett urval av dessa redovisas i anslutning till frågorna för att synliggöra olika aspekter av temat. De är då markerade med indrag och kursiv stil.

Metodologiska särdrag som påverkar tolkningen av resultat

När vi delar upp de svarande i fyra grupper efter kön och förtroendeuppdrag (lagting/regering alternativt kommunalt förtroendevald) blir grupperna vad gäller antal mycket olika i storlek.

Åtta kvinnor och 19 män svarade på lagtings-/regeringsenkäten, medan 100 kvinnor och 109 män svarade på enkäten till förtroendevalda i kommunen.

Figurerna visar oftast hur **fördelningen** mellan grupperna ser ut. Där gruppen är mycket liten påverkar varje enskild svarande ytterst tydligt andelen och fördelningen i procent.

När vi till exempel visar andelen 50 procent betyder det fyra av åtta kvinnor i lagtings- och regeringsgruppen. Sex svarande kvinnor utgör 75 procent.

Därför skall generella slutsatser dras med stor försiktighet särskilt vad gäller gruppen kvinnor i lagtinget/regeringen.

Nordiska perspektiv på jämställdhet

Enligt finländska riksdagen får strukturer som segregationen i arbetslivet, de rådande könsnormerna och uppfattningarna av vad jämställdhet är återverkningar för politiken³.

² Ålands lagting, <https://www.lagtinget.ax/ledamoter> [17.4.2023]

³ Riksdagens kanslis publikation 3/2019, Jämställdheten i riksdagen

Män är överrepresenterade på synliga ordförandeposter inom politiken. Mansdominansen högt upp i beslutshierarkierna kallas vertikal segregering⁴, 'män utses', vilket även syns i till exempel de åländska kommunstyrelserna som till 75 procent leds av män.

Många har uppgett i de nordiska undersökningarna att en kvinnas tankar och idéer ofta tillmäts vikt och får uppmärksamhet först då en manlig ledamot lyfter upp dem och särskilt inom utrikespolitik och ekonomi⁵.

Det uppstår en obalans i beslutsfattandet och i diskussionen runt frågor som tas upp för beslut med ojämlig representation⁶.

Där ärenden bereds transparent och öppet samt samarbetet mellan tjänstemän och beslutsfattare fungerar väl, läggs grunden för en god samarbetsatmosfär framgår ur Kommunförbundets analys. Det ger politiker möjlighet att fatta tydliga och välgrundade gemensamma beslut. Båda dessa – beredning och beslutsprocess – är avgörande ingredienser i god förvaltning⁷.

Internationell forskning visar att partier längre till höger haft en lägre grad av kvinnorepresentation än partier till vänster. Partiernas roll som grindvakter kan ytterligare vara en förklaringsmodell till att kvinnor har svårt att ta sig fram i politiken⁸. Om olika befolkningsgruppers syn inte beaktas tillräckligt väl, kan viktiga synpunkter förbigås till exempel inom områden där kvinnor sysselsätter sig, verkar och har expertkunnande.

I Sverige infördes varvade partilistor, "varannan damernas", inför valet 1994. Det blev vägledande för de flesta politiska partier. I valet 1994 fick Sverige över 40 procent kvinnor i riksdagen, vilket då var högst i världen⁹.

⁴ Jämställdhetsmyndigheten (2019:2) Kvinnor har det tuffare än män i politiken

⁵ Riksdagens kanslis publikation 3/2019, Jämställdheten i riksdagen, Kartläggning av jämställdheten i riksdagsarbetet, Enkät- och intervjustudie 2018

⁶ Kuntaliitto (2022). Murrosajan kuntapäätäjät. Acta nro 282

⁷ Kuntaliitto (2022). Murrosajan kuntapäätäjät. Acta nro 282.

⁸ för åländska politiker

⁹ Jämställdhetsmyndigheten 2019:2. Kvinnor har det tuffare än män inom politiken